TÜRK DEVLETLER TEŞKİLATI VE TÜRK ÜNİVERSİTELER BİRLİĞİ[*]

Bülent KARA[*]

Özet: Tarihsel süreçte aynı soy aynı boy aynı dili konuşan milletler insanlığın serüveni süresince farklı coğrafyalarda, farklı iklim koşullarında, ayrı topluluklar ve devletler şeklinde yaşayabilmektedir. Tarihsel zorunluluklar böyle devletlerin ortaklaşmasını zorunlu hale getirmiştir. Bu zorunluluğun 21.yy'da şumullendiği ender örgütlülüklerden bir tanesi 1992 yılında kurulan, aynı dili konuşan Türk Devletler Topluluğu, Türk Keneşi, Türk Konseyi ve 8. Organizasyonda nihai ismini Türk Devletler Teşkilatı olarak şekillenen bu yapı ekonomik, sosyal, siyasal, bilim, teknoloji vs. gibi toplumların ortak ihtiyaçlarını ve amaçlarını gerçekleştirecek bir örgütlülük ve görev oluşturmuşlardır. Bu amaç ve görevin en kutsiyet atfeden bilim, teknoloji, sanat, spor, eğitim temeli üzerinde kurulan çağın ve geleceğin örgütlülüğünü yaratmada en önemli kıstas olan 2012 yılında Kazakistan'ın Astana şehrinde kurulan Türk Üniversiteler Birliği'dir. Özelinde bu çalışmamızda bu birliğin Türklüğe, turan davasına, Türk dünyasına genelinde ise dünya insanlığına bilimin ve aklın ışığında katkıları ele alınıp gelişmeler tarihsel olarak değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: *Türk Dünyası, Teşkilat, Türk Üniversiteler Birliği*

Organization of Turkish States and Union of Turkish Universities

Abstract: In the historical process, nations of the same race, same size, speaking the same language can live as separate communities and states in different geographies, in different climatic conditions, throughout the adventure of humanity. Historical necessities have made the commonality of such states necessary. One of the rare organizations in which this obligation has been embodied in the 21st century is the Commonwealth of Turkish States, which speaks the same language, the Turkic Council, the Turkic Council, which was founded in 1992, and this structure, which was finally named as the Organization of Turkish States in the 8th Organization, is an economic, social, political, science and technology organization. etc. They have created an organization and mission to realize the common needs and goals of societies such as. The most sacred of this purpose and duty is the Turkish Universities Association, which was established in 2012 in Astana, Kazakhstan, which is the most important criterion in creating the organization of the age and the future based on science, technology, art, sports and education. Specifically, in this study, the contributions of this union to Turkishness, to the Turan cause, and to the Turkish world in general, and to world humanity in the light of science and reason, will be discussed and the developments will be evaluated historically.

Key Words: *Turkish World, Organization, Turkish Universities Association*

Giriş

Aynı ortak değerlere ve normlara sahip ülkelerin küresel alanda resmi olarak bir araya gelmesi ve iş birliği içerisinde olması kamuoyu açısından değerli bir yaklaşımdır. Türk Devlet Teşkilatı diğer adıyla Türk Keneşi, bu noktada üzerinde durulması gereken bir örgüttür. Türk Devlet Teşkilatı'nın amacı ortak kültüre, kimliğe, değerlere vb. unsurlara sahip ülkelerin iş birliği içerisinde olmasını sağlamaktır. 1992 yılında kurulan Türk Devlet Teşkilatı uluslararası örgüt özelliğindedir ve toplamda 5 ülke üyedir. Bu üyeler Türkiye, Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan ve Özbekistan ülkeleridir. Türk Üniversiteler Birliği de Türk Devletler Teşkilatı kapsamında 2012 yılında kurulmuş ve üye olan ülkelerin yükseköğretim çerçevesinde iş birliğini amaçlamaktadır. Üye ülkelerdeki öğrencileri kültürel, spor ya da eğitim alanlarında tek bir çatı altında buluşturmak ve kaynaşmalarını sağlamak, Türk Üniversiteler Birliği'nin kuruluş amaçlarındandır.

Türk devletler teşkilatında akademik hayatın sarsılmaz Türklük bilincini geliştirmedeki tesirinin ne olduğunu idrak edebilmek için son dönemlerde uluslararası arenada yetişmiş ve Nobel ödülü almış ve Türklük bilinciyle aşkın bir ilişki kuran çok kıymetli Prof. Dr. Aziz Sancar'ın 2023 yılında Semerkant'ta gerçekleşen Türk Devletleri Teşkilatı Türk Üniversiteler Birliği Rektörler Özel Toplantısındaki açılış konuşmasını, çok dikkatli

[*] Bu çalışma Niğde Ömer Halisdemir BAP birimi SBT 2024/5-YEDEP kapsamında desteklenmiştir.

[*] Prof. Dr. Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji. bkara@ohu.edu.tr ORCID ID: 0000-0001-6021-085X

DOI :10.30546/100981.1.2024.017

incelenmesi gerektiğine inanıyorum. Metni değiştirmeden size aktarmayı Türklük bilinci çerçevesinde elzem görmekteyim.

"Değerli kardeşlerim!

İlk önce, Türk Devletleri Teşkilatı'na bağlı Türk Üniversiteler Birliği'nin toplantısında sizlere hitap etmenin benim için büyük bir iftihar kaynağı olduğunu belirtmek isterim.

Uzun zaman biribirinden ayrı düşmüş Türklerin bir araya gelmeleri, güçlerini birleştirmeleri, kendilerinin ve dünyanın kalkınmasına ortak katkılar sunma imkanına ulaşmaları bizim hep gençlik hayalimiz olmuştur. O yüzden, bügün sizlerin Türk Dünyası'nın Medeniyet Başkenti Semerkant'da bir araya gelerek, milletimizin bilim ve eğitim sorunlarını, bu sorunlara ortak çözümleri ele almanız beni çok mutlu ediyor.

Ben Nobel Ödülü'nü aldığımda, sadece kendimi değil, sadece Türkiye Cumhuriyeti'ni değil, bütün Türk Dünyası'nı temsil ettiğimi hissediyordum, bunu biliyordum ve bununla büyük bir gurur duydum. Fakat, aynı zamanda içimde bir ezginlik vardı. Biz büyük medeniyetler yaratmış büyük bir Türk milletiyiz. Ya, ben niye Nobel kazanan ilk Türk olayım?

Biz tarihimizle övünüyoruz. Bize tarih kitaplarında biz Türklerin büyük medeniyetler yarattığını öğretirlerdi. Gerçeği söyleyim, ilkokulda, ortaokulda buna inanıyordum. Fakat, liseye, üniversiteye gittikten sonra buna şüphe ettim ve bu içimde bir tutku olarak kaldı. Yıllar sonra, Batılı yazarlardan çıkmış eserleri okudum ve anladım ki, gerçekten 750 ile 1250 yılları arasında Türk Dünyası bilim dünyasının merkeziydi. Gerçekten, biz büyük medeniyetler yaratmışız. Ama bir sürü nedenlerle ondan sonra bilim yapmayı bıraktık ve Avrupa, Amerika Birleşik Devletleri bizi geçti. Bunu çözmemiz lazım.

Gerçekten de, biz Türklerin yaklaşık son 500 yılda bilime doğru dürüst katkı yapamadığımız ortadadır. Peki neden yapmadık? Bazı insanlar buna 'zeki olmadığınız için' yanıtını verir. Ancak bilim yapmak genetik veya zekâ meselesi değil, gelenek meselesidir. Yahudi kardeşlerimiz dünya nüfusunun yüzde 0.2'sini teşkil ediyor ve yüzde 20 bilim Nobellerini almışlardır. Onlar diğer insanlardan daha üstün zekâlı mı? Değiller. Onların kültüründe bilime, eğitime önem veriliyor. Dolayısıyla biz de bunu bir gelenek haline getirmeli ve çocuklarımıza erken yaşta aşılamalıyız. Bu konuda özellikle sosyal bilimcilerin çalışma yapmaları lazım.

Ben gittiğim Türk ülkelerinde teknolojiye önem verilmeye başladığını gördüm. Teknoloji önemli, fakat temel bilim olmadan teknoloji olmaz. Avrupa'dan, Amerika'dan makine alıp, ben teknoloji yapıyorum, ben patent aldım, bilmem ne aldımla ne Türkiye yükselir, ne Türk Dünyası yükselir. Benim inancım bu. Dünyada eğer bir adımızı duyurmak istersek, eğer bir kuvvet olarak tanınmak istersek, eğer yabancılar tarafından yönetilmek istemiyorsak, biz bilim yapmalıyız ve bilimde kuvvetli olmalıyız ki, dünya bizi yaptığımız bilimle tanısın. Unutmamalıyız ki, biz çalıştığımız, ürettiğimiz sürece üstün olacağız. Yoksa, üstünlük genetik değildir. Bütün insanlar birbirine eşittir.

Kuşkusuz ki, Türk Dünyası'nda bilimsel gerikalmışlığın bir çok kurumsal ve sosyal nedenleri vardır. Maalesef ben bunların çözümünü iyi bilmiyorum. Fakat anladığım o ki, maddi yatırım yapmaktan öte bir bilim ortamı geliştirmek lazım. Uluğ Bey, İbn-i Sina, El-Biruni yoktan ortaya çıkmadılar, o zaman Türk Dünyası'nda bir bilim ortamı vardı, yüzlerce başarılı bilim insanı vardı ve bilime çok ilgi vardı, bilime önem veriliyordu. Aynı zamanda, Uluğ Bey, Uluğ Bey gibi Orta Asya Altın Çağı'ndaki diğer bilim adamları Türk Dünyası'nda bilim adamlarıyla ortak çalışarak bilim yapıyorlardı. Bunlara bugün de önem verirsek, Türk Dünyası'nda bilim ve toplum gelişir ve ilerler.

Türk Dünyası'nda bilimsel gerikalmışlığın nedenleri ve bunlara çözüm yollarının bulunması için hiç kuşkusuz ki, sosyal bilimcilerimizin ortak ve detaylı araştırmalarına ihtiyaç vardır. Fakat Türk Dünyası'nda bilimi geliştirmek için, dünyayla yarışmak için neler

yapmamız gerektiğini nacizane kendi gözlemlerime dayanarak, burada özetlemek istiyorum" (guvsam.istinye.edu.tr).

Yukarıda metni incelediğimizde törenin ışığında devletlerin aynı ruhla içtimaiyat sağlayabilmesi ancak tarihten feyz alma ve gelecekte aklın ve bilimin ilkelerini koşulsuz yerine getirmekle mümkün olacaktır.

1. Türk Devletleri Teşkilatı'nın Tarihsel Perspektifi

Türk Devletleri Teşkilatı'nın eski adı, Türk Dili Konuşan Ülkeler İşbirliği Konseyi-Türk Konseyi şeklindedir. 2009 yılında kurulan Türk Devletleri Teşkilatı, uluslararası bir örgüttür ve Türk devletleri arasında işbirliğini teşvik etme amacına sahiptir. Türk Devletleri Teşkilatı'nın kurucu üyeleri içerisinde Türkiye başta olmak üzere Azerbaycan, Kazakistan ve Kırgızistan ülkeleri yer almaktadır. Bakü 2019 yılında tam üye olarak katılmıştır. Macaristan 2018 yılında Türkmenistan 2021 yılında, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ise 2023 yılında Teşkilat nezdinde gözlemci statüsü kazanmıştır. 3 Ekim 2009 tarihli Nahçıvan Anlaşması ve 16 Eylül 2010 tarihli İstanbul Bildirisi'ne göre "*Teşkilata üye ülkeler, Birleşmiş Milletler Anlaşması'nın amaçları ve ilkelerinin yanı sıra uluslararası hukukun diğer evrensel olarak tanınan ilkelerini benimsemiştir. Barış ve güvenliğin korunması ile iyi komşuluk ilişkilerinin geliştirilmesine ilişkin uluslararası normlar, TDT çatısı altında yürütülecek işbirliğinin zeminini oluşturmaktadır"* (www.turkicstates.org).

1992 yılından itibaren toplanan Türkçe Konuşan Devletler Devlet Başkanları Zirveleri sonucunda Türk Devletleri Teşkilatı ortak siyasi temel üzerine inşa edilmiştir. Türk Devletleri Teşkilatı'nın kuruluşunun resmen ilan edilmesi 16 Eylül 2010 yılında olmuştur. 2010 yılında resmen ilan edildiği dönemde Teşkilatın öncelikleri ve yol haritası belirlenmiştir. Bu noktada yapılan zirveler, Türk Devletleri Zirveleri olarak tekrardan adlandırılmıştır (www.turkicstates.org).

2. Türk Devletleri Teşkilatı'nın Gayesi, İşleyiş ve Faaliyetleri

Türk Devletleri Teşkilatı'nın amacı Türk Devletleri arasındaki dayanışmayı ve ortak işbirliğini ilerletmektir. Aynı zamanda Türk Dünyası'nın ortak dil, kültür ve tarihini çok taraflı çerçevede geliştirmektir (www.mfa.gov.tr). Türk Devletleri arasındaki işbirliği derinleştirilerek hem küresel hem de bölgesel barışı sağlamaktır. Türk Devletleri Teşkilatı'na üye ülkeler hukukun üstünlüğüne, iyi yönetişime, demokrasiye bağlılıklarını ve insan haklarına saygılı olacaklarını belirtmişlerdir. Türk Devletleri Teşkilatı'nın inşa etmek istediği Türk dili konuşan toplumları dil birliği ve ilaveten üye ülkeleri ortak kültür, tarih ve kimlik ekseninde özel dayanışma çerçevesinde bir araya gelmek istemesidir (www.turkicstates.org). Dolayısıyla Türk Devlet Teşkilatı'nın temel aldığı olgu üye ülkelerin birlikte paylaştığı dil, kültür, tarih ve kimliktir. Bu olgular üzerinden ortak bir nokta belirlenerek üye ülkeler arasında dayanışma sağlanmaya çalışılmaktadır.

Örgütün, Nahçıvan Anlaşması'nın 2. Maddesinde ortaya konulan temel amaç ve görevleri şunlardır:

- Taraflar arasında karşılıklı güvenin güçlendirilmesi;
- Bölge ve bölge dışında barışın korunması;
- Dış politika konularında ortak tutumlar benimsenmesi;
- Uluslararası terörizm, ayrılıkçılık, aşırılık ve sınır ötesi suçlarla mücadele için eylemlerin koordine edilmesi;
- Ortak amaçlarla ilgili her alanda etkili bölgesel ve ikili işbirliğinin geliştirilmesi;
- Ticaret ve yatırım için uygun koşulların yaratılması;
- Kapsamlı ve dengeli bir ekonomik büyüme, sosyal ve kültürel gelişimin amaçlanması;
- Hukukun üstünlüğünün sağlanması, iyi yönetim ve insan haklarının korunması konularının tartışılması;

- Bilim, teknoloji, eğitim ve kültür alanlarında etkileşimin genişletilmesi;
- Kitle iletişim araçlarıyla etkileşimin ve daha yoğun bir iletişimin teşvik edilmesi;
- Hukuki konularda bilgi değişimi ve adli işbirliğinin teşvik edilmesi (ikadder.org).

3. Türk Devletleri Teşkilatı Türk Üniversiteler Birliği ve Kuruluş Amacı

Türk Keneşi yani Türk Devletleri Teşkilatı'na üye olan ülkeler kapsamında yükseköğretim çerçevesinde işbirliği amaçlanarak, Türk Devletleri Teşkilatı Türk Üniversiteler Birliği kurulmuştur. 10 Ağustos 2012 tarihinde ve 23 Ağustos 2012 tarihinde gerçekleşen Türk Keneşi Eğitim Bakanları Toplantısı ve Türk Keneşi İkinci Zirvesi'nde, Türk Üniversiteler Birliği'nin alt yapısı şekillendirilmiştir. Şekillenen altyapı, 28-29 Mart 2013 tarihindeki Türk Üniversiteler Birliği Hazırlık Toplantısındaki kararlar neticesinde yörünge hazırlanmış ve kuruluş sağlanmıştır (http://www.turkunib.org/). Türk Devletleri Teşkilatı Türk Üniversiteler Birliği'ndeki üye üniversite öğrencilerinin spor, kültürel ve eğitim çerçevesinde hem işbirliği yapılmasını hem de geliştirilmesini amaçlamaktadır.

Türk Birliği Üniversitelerin genel amaçları şu şekildedir:

- Ortak tarih, kültür, dil mirasından yola çıkarak yüksek öğretim kurumları arasında işbirliği sağlanması,çağdaş, bilimsel düzeye uygun eğitim standartlarının uygulanması süretiyle ortak kimlik bilinci yüksek nesiller yetiştirilmesi,
- Üye üniversitelerdeki programların uyumlu hale getirilmesi, • Ortak kredi transfer sisteminin uygulanması,
- Öğretim elemanı yetiştirme programlarının teşvik edilmesi,
- Öğrenci ve öğretim elemanı değişim programlarının uygulamaya konulması,
- Üye üniversitelerin birbirlerinin diploma denkliğini tanımalarına yönelik uygun zeminin oluşturulması,
- Üniversitelerin belli alanlarda sahip oldukları öne çıkan üstünlüklerden yararlanılması,
- Uygulamaya yönelik ortak öğretim, araştırma programlarının ve projelerin yürütülmesi,
- Üye üniversiteler arasında sempozyumlar, akademik faaliyetler, kültür, bilim ve spor alanlarında yarışmalar düzenlenmesi,
- Türk dünyasına yönelik çalışmalar yürüten öğrencilere özel burs sağlanması,
- Ortak tarih, medeniyet ve edebiyatımıza yönelik derslerin tüm üye ülke üniversitelerinde verilmesi yönünde çalışmalar yapmaktır (ohu.edu.tr).

4. Türk Devletleri Teşkilatı Türk Üniversiteler Birliği Kurucu Üyeleri

Türk Üniversiteler Birliği'nin kurucu üyeleri toplamda 4 ülkedir ve 4 ülkeden dahil olan 15 üniversite yer almaktadır. Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan ve Türkiye kurucu üyelerdir. Azerbaycan'da Azerbaycan Mimarlık ve İnşaat Üniversitesi, Azerbaycan Tıp Üniversitesi ve Bakü Devlet Üniversitesi kurucu üye üniversitelerdendir. Kazakistan'da Ahmet Yesevi Uluslararası Kazak Türk Üniversitesi, Al-Farabi Kazak Milli Üniversitesi, L.N. Gumilyev Avrasya Milli Üniversitesi ve Nazarbayev Üniversitesi kurucu üye üniversitelerdendir. Kırgızistan'da Hüseyin Karasayev Bişkek Bilimler Üniversitesi, Kırgızistan Türkiye Manas Üniversitesi, Uluslararası Kırgızistan Üniversitesi ve Yusuf Balasagun Kırgız Milli Üniversitesi kurucu üye üniversitelerdendir (http://www.turkunib.org/tr). Son olarak ülkemizde Atatürk Üniversitesi, Ege Üniversitesi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi ve İstanbul Üniversitesi kurucu üye üniversitelerdendir. Güncel üyeler ise şu şekildedir: Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan, Türkiye, Özbekistan ve Macaristan ülkelerinden 49 üniversitenin Üniversite Rektörleri, Rektör Yardımcıları, üst düzey yetkilileri ve temsilcileri (turkicstates.org). Nasıl ki Türk Devletleri Teşkilatı'nın amacı ortak dili, kültürü, tarihi ve kimliği paylaşan ülkeleri işbirliğine yönlendirmekse Türk Birliği

Üniversiteleri de bu ülkelerdeki öğrencileri spor, kültürel ve eğitim kapsamında bir araya getirmeyi amaçlamaktadır.

5. Türk Devletleri Teşkilatı Türk Üniversiteler Birliği Sayıları

Türk Devletleri Teşkilatı Türk Üniversiteler Birliği'ndeki üniversiteler Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan, Türkiye, Özbekistan ve Macaristan ülkelerindendir. Azerbaycan ülkesine ait toplamda 5 üniversite vardır ve bu üniversiteler sırasıyla şu şekildedir: Azerbaycan Devlet Üniversitesi, Azerbaycan Tıp Üniversitesi, Azerbaycan Mimarlık ve İnşaat Üniversitesi, Azerbaycan Diller Üniversitesi ve Azerbaycan Devlet İktisat Üniversitesi. Kazakistan'da toplamda 7 üniversite vardır ve bu üniversiteler sırasıyla şu şekildedir: Al-Farabi Kazak Milli Üniversitesi, L.N Gumilyov Avrasya Devlet Üniversitesi, Ahmet Yesevi Uluslararası Kazak Türk Üniversitesi, Nazarbayev Üniversitesi, Atırau Devlet Üniversitesi, Semey Tıp Üniversitesi, Semey Tıp Üniversitesi ve Sarsen Amanzholov Doğu Kazakistan Üniversitesi. Kırgızistan ülkesine ait toplamda 6 üniversite vardır ve bu üniversiteler sırasıyla şu şekildedir: Yusuf Balasaguni Kırgız Milli Üniversitesi, Hüseyin Karasaev Bişkek Beşeri Bilimler Üniversitesi, Uluslararası Kırgızistan Üniversitesi, Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi, Oş Devlet Üniversitesi ve Kırgızistan Batırali Sıdıkov Kırgız-Özbek Uluslararası Üniversitesi. Ülkemizde toplamda 19 üniversite vardır ve bu üniversiteler sırasıyla şu şekildedir: İstanbul Üniversitesi, Ege Üniversitesi, Atatürk Üniversitesi, Bitlis Eren Üniversitesi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, Gazi Üniversitesi, Kapadokya Üniversitesi, Marmara Üniversitesi, Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi, Ankara Üniversitesi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, İbn Haldun Üniversitesi, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Bahçeşehir Üniversitesi, Afyonkarahisar Sağlık Bilimleri Üniversitesi, Anadolu Üniversitesi, Beykent Üniversitesi ve Bursa Uludağ Üniversitesi. Özbekistan ülkesinde toplamda 5 üniversite vardır ve bu üniversiteler sırasıyla şu şekildedir: Alişer Navoi Özbek Dili ve Edebiyatı Taşkent Devlet Üniversitesi, Dünya Ekonomisi ve Siyaseti Üniversitesi, Taşkent Devlet Doğu Çalışmaları Üniversitesi, Kokand Üniversitesi ve İpek Yolu Uluslararası Turizm Üniversitesi. Son olarak Macaristan'da 1 üniversite vardır ve üniversitenin adı Szeged Üniversitesidir (http://turkunib.org/). Türk Birliği Üniversiteleri 6 ülkeden oluşmaktadır ve toplamda 43 üniversite vardır. Bu üniversitelerin çoğunluğu ülkemizde yer almaktadır. Çünkü ana yüklenici ve lider olan ülke Türkiye'dir. En başat kararlar alıp koşulları oluşturan ve olması gerekenleri paydaşlarına aktaran ülkedir. Dolayısıyla en çok üniversite Türkiye'de yer almaktadır.

6. Türk Devletleri Teşkilatı Türk Üniversiteler Birliği Organları, Başkanı ve Temsilcisi

Türk Devletleri Teşkilatı'nın işleyişinde toplamda 5 ana organ vardır. Bu organlar sırasıyla Devlet Başkanları Konseyi, Dışişleri Bakanları Konseyi, Kıdemli Memurlar Komitesi, Aksallar Konseyi ve Genel Sekreterlik şeklindedir. Türk Devlet Teşkilatı'nda ana karar organı alfabetik sıraya göre Dönem Başkanlığını üstlenen ülkedir. Teşkilattaki faaliyetler İstanbul'da yerleşik genel sekreterlik organı tarafından koordine edilmektedir. Teşkilat organında yer alan Aksakallar Konseyi danışma kapsamında faaliyet göstermektedir (www.turkicstates.org). Devletler Başkanları Konseyi Teşkilata üye ülkelerin devlet başkanlarının her yıl belirli aralıklarla yaptığı toplantıları ifade etmektedir. Dışişleri Bakanları Konseyi'nin yetkisi Genel Sekreterlik organının personel yapısını ve mali raporunun onayı kapsamındadır. Ayrıca ele alınacak güncel uluslararası konuları ve gündemdeki faaliyetler ile ilgili konuları Dışişleri Bakanları Konseyi ele almaktadır. Kıdemli Memurlar Komitesi'nde üye devletlerin en az bir temsilcisi vardır ve Genel Sekreterlik organının faaliyetlerini düzenlemektedir. Son olarak Genel Sekreterlik *"Yönetici personel, profesyonel personel ve genel hizmetler personelinden oluşan, uluslararası tüzel kişiliğe sahip ve uluslararası statüleri nedeniyle sorumlulukları gereği ihtiyatlı olmaları gereken sekreterya, Türk*

Konseyi'nin amaç ve görevlerinin icrasına yardımcı olmak üzere daimi bir yürütme ve organizasyon organıdır" (orasam.manas.edu.kg). Türk Devletleri Teşkilatı'nda sistematik bir işleyiş vardır. Her bir organ farklı faaliyetlerle görevlendirilmiş olup Teşkilatın esas aldığı amaç doğrultusunda işleyişler gerçekleştirilmektedir.

Türk Üniversiteler Birliği Başkanı dönemsel seçilmektedir. Türk Üniversiteler Birliği dönem başkanı Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Kazak Türk Üniversitesi Rektör Vekili Prof. Dr. Cengiz Tomar'dır (www.turtep.edu.tr).

7. Türk Devletleri Teşkilatı Türk Üniversiteler Birliği Toplantılar ve Alınan Kararlar

Türk Üniversiteler Birliği ihtiyaç halinde toplantı yaparak bazı kararlar alabilmektedir. Kurulduğu tarihten bugüne birçok toplantı gerçekleşmiş olup Türk Üniversiteler Birliği'nin yararına da birçok kararlar alınmıştır. Türk Üniversiteler Birliği 6 Nisan 2017 tarihinde Orhun Süreci hazırlık toplantısını düzenlemiştir. Toplantı Kırgızistan'ın başkenti Bişkek'te Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi'nde düzenlenmiştir. Toplantıda *Orhun değişim programına uyumluluk konusunda Türk Keneşi tarafından yapılan araştırma sonuçları hakkında bilgi paylaşımında bulunulmuştur* (turkicstates.org/tr). Afyonkarahisar Sağlık Bilimleri Üniversitesi Semerkant'taki Türk Üniversiteler Birliği toplantısına katılmıştır. Semerkant'ta yapılan bu toplantıya Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan ve Türkiye'den Türk Devletleri Teşkilatı Türk Üniversiteler Birliği üyesi, üniversitelerin rektörleri, üst düzey yetkilileri ve temsilcileri katılım sağlamıştır. "*Toplantıda konuşan Rektör Yardımcımız Prof. Dr. Aslan, Orhun Değişim Programı kapsamında Türk Devletleri arasında sağlık anlaşmaları yapılmasının önemine değinerek, programa katılan öğrenciler için ücretsiz barınma imkânının sağlanması amacıyla T.C. Gençlik ve Spor Bakanlığı'na bağlı Kredi Yurtlar Kurumu ile TÜRKÜNİB arasında protokol imzalanmasının da programın sürekliliği için önem taşıdığını ifade etti Rektör Yardımcımız Prof. Dr. Aslan, ayrıca TÜRKÜNİB'e üye olmak için TDT'ye üye ülkelerin devlet üniversiteleri arasında hiçbir koşul aranmaması gerektiğini de vurguladı"* (afsu.edu.tr).

Türk Üniversiteler Birliği Toplantısı Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi'nde gerçekleşmiştir. Gerçekleşen toplantı da KTMÜ Rektörü Prof. Dr. Sebahattin Balcı ve Rektör Yardımcıları Prof. Dr. Anvar Mokeyev ve Prof. Dr. Hüseyin Öğüt yer almıştır. Aynı zamanda "*Milli Kırgız Üniversitesi Rektörü Çınara Adamkulova, Uluslararası Kırgızistan Üniversitesi Kurucu Rektörü Asılbek Aydaraliyev ve Rektör Yardımcısı Taken Akılbekova, Bişkek Sosyal Bilimler Üniversitesi Rektör Yardımcıları Uçkun Baysubarov ve Yalhun Davudov katılımıyla gerçekleştirilmiştir"* (turkicstates.org/tr). Yapılan toplantıda Türk Üniversiteler Birliği web sitesi ve Öğrenci Konseyi I. Toplantısında alınan kararlar "*Bologna Sürecine ilişkin Türk Keneşi Genel Sekreterliği tarafından Üye Üniversitelerde yapılan araştırma sonuçlar, 'TürkÜnib'e üye üniversiteler arasında Orhun Süreci kapsamında pilot çalışması,TürkÜnib üye üniversiteler arasında düzenlenecek olan 'I. Türk Üniversiteler Birliği Spor Oyunları' üzerine istişarede bulunulmuştur"* (turkicstates.org/tr). Dolayısıyla yapılan toplantılar genel çerçevede Türk Üniversiteler Birliği'nin işleyişi, güncel ya da yapılacak faaliyetleri hakkındadır.

Türk Devletler Teşkilatı – Türk Üniversiteler Birliği 6.Genel Kurul Toplantısı gerçekleştirmiştir. Toplantı Kazakistan'da gerçekleşmiştir ve ev toplantıya ev sahipliği yapan üniversite Ahmet Yesevi Üniversitesi'dir. Sivas Cumhuriyet Üniversitesi 6.Genel Kurul Toplantısında birliğe aday üniversite olarak kabul edilmiştir. Türk Devletler Teşkilatı – Türk Üniversiteler Birliği 6.Genel Kurul Toplantısında Orhon Değişim programı ve ortak iş birlikleri görüşülmüştür (www.cumhuriyet.edu.tr). Kazakistan'ın başkenti Astana da yer alan L.N. Gumilev Avrasya Milli Üniversitesi'nde Türk Üniversiteler Birliği'nin toplantısı gerçekleşmiştir. Toplantıya Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi'nin rektörü, Türk

Üniversiteler Birliği'nin Başkanı ve Türk Devletler Teşkilatı'nın Genel Sekreter Yardımcısı katılmıştır. *"4 Nisan 2017'de gerçekleştirilen toplantıda; TÜRKÜNİB'in kuruluşundan bu yana gerçekleştirilen faaliyetler, Orhun Süreci kapsamında yapılan pilot çalışma ve üye üniversiteler arasında 2017 Mayıs ayında ilki gerçekleştirilecek olan "I. Türk Üniversiteler Birliği Spor Oyunları" konuları görüşülerek, fikir alış verişinde bulunuldu"* (http://www.turkunib.org/). Türk Üniversiteler Birliği toplantıları üye ülkelerin ev sahipliğinde gerçekleşmektedir. Toplantılara katılan kişiler sürekli olarak değişkenlik gösterse de temel amaç, Türk Üniversiteler Birliği'nin dönemsel faaliyetleri hakkında istişare ederek bir sonuca varmaktır.

Türk Üniversiteler Birliği sadece şemasında yer alan organlardaki isimlerle toplantı yapmamaktadır. Aynı zamanda üye ülkelerin öğrencileriyle de toplantı gerçekleşmektedir. Türk Üniversiteler Birliği Öğrenci Konseyi Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesinde gerçekleşmiş ve bu toplantıda öğrencilerle yükseköğretim alanında Orhun Süreci'nin gerçekleşeceği üzerinde durulmuştur. Orhun Süreci ile birlikte Türk dünyasındaki öğrencilerin kaliteli bir yükseköğrenim görmeleri sağlanacağı üzerine konuşmalar yapılmıştır (http://www.turkunib.org/). 2017 yılında Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi'ndeki değişim programları öğrencileriyle toplantı yapılmıştır. Toplantı başladığında ilk olarak öğrenciler kendilerini tanıtmış ve daha sonra Göçmenler isimli belgesel izlenmiştir. Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Sebahattin Balcı değişim programı öğrencileriyle sohbet etmiştir (http://www.turkunib.org/). Türk Üniversiteler Birliği için önemli olan Orhun Süreci, genellikle toplantıların ana konusu olmuştur. Dolayısıyla değişim programı ile gelen öğrencilerle dönemin başkanının buluşulması önem arz etmektedir.

Sonuç

Türk Üniversiteler Birliği belirli bir amaç neticesinde 2012 yılında kurulmuştur. Türk Devletler Teşkilatı diğer adıyla Türk Keneşi'ne üye olan ülkeler arasında kurulan bu birlik, yükseköğretim alanındaki iş birliğini amaçlamaktadır. Dolayısıyla Türk Üniversiteler Birliği'nin kurucu üyelerinden Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan, Türkiye ve daha sonra birliğe dâhil olan Özbekistan ve Macaristan ülkelerindeki öğrencileri kültürel, spor ve eğitim ekseninde bir araya getirmek hedeflenmektedir. Bu hedef, Türk Üniversiteler Birliği üyelerinde yer alan 43 üniversitede gerçekleştirilmektedir. En başat kararların alınmasında payı büyük olan, lider ve ana yüklenici olarak tanımlanan ülkemizde toplamda 19 üniversite yer almaktadır. Kadim Türk milletinin ortaya koyduğu ve dünyanın insanlığına miras bıraktığı en önemli şey töresidir. Türk Devletler Teşkilatı'nın varlığı törenin her türlü manipülasyondan arındırılarak aklın ışığında berrak ve birleştirici örgütleyici ve kutsal olan devletin teşekkürünü sağlayacak nizamnamelerle dün olduğu gibi gelecekte de var olmasını sağlayan birinci belirleyici Türk Devletler Teşkilatı'nın kurulması ise ikinci en önemli parametre ise Türk Üniversiteler Birliği'nin kurulmasıdır. Birlik her türlü duygusal çıkarımdan uzak nesnel ve sürekli ve düzenli bir ilkeler ortaya koyarak farklı sosyal gerçekliği üzerinde kendini var etmiş ve tarihsel süreçte birbirinden uzaklaşmış köprüleri zayıflamış gerek küçük ölçekli gerekse büyük ölçekli Türk topluluklarının mevcut durumunu bilimin gerçekleriyle ve bütün yönleriyle ortaya koymak buradan hareketle daha iyi bir ortak geleceğin teşekkürünü sağlayacak en önemli manivera olacaktır. Bu görevin eksiksiz yapılmasında kanaatimce açılış konuşmasında Prof.Dr. Aziz Sancar'ın ortaya koyduğu ilkelerin sonuç olarak değerlendirilmesi ve temel görevler olarak yerine getirilmesi kaçınılmaz bir sosyolojik gerçekliktir. Prof. Dr. Aziz Sancar'ın konuşması şu şekildedir:

- *"Birincisi, bilim, adaletin, özgür düşüncenin ve sorgulamanın olduğu ortamlarda yeşerir. Bunu unutmamak ve çocuklarımızı bu ruhla, bu alışkanlıkla büyütmemiz lazım, onlara bu ortamı sağlamamız lazım. Bilimde özgür düşünce çok önemli. Ben Türk Cumhuriyetlerine gittiğimde beni merasimle karşılıyorsunuz, bana büyük saygı*

gösteriyorsunuz. İnsan olarak, tabi, bu hoşuma gidiyor. Fakat, bunlar bilimde olmaz. Benim yanımda çalışan en başarılı bilim adamları, benim yetiştirdiğim en başarılı öğrenciler benimle münakaşa eden öğrenciler olmuştur. O bakımdan, özellikle genç çocuklarımıza özgür düşünmeyi ve yaşlıların, benim gibilerin söylediklerini sorgulamayı öğretmeliyiz.

- *İkincisi, temel bilime öncelik vermeliyiz. Sosyal bilimcilerimiz kusura bakmasınlar, onlara büyük saygım var, fakat şunu söyeleyim, bizim temel bilimlere yatırım yapmamız lazım, temel bilim yapan çocuklarımızı desteklememiz lazım, onlara özgüven vermemiz lazım.*
- *Üçüncüsü, kız ve erkek çocuklarımıza aynı eğitim fırsatı vemeliyiz. Bunun bütün Türk toplumlarında, özellikle de Türkiye Cumhuriyeti'nde bir sorun olduğunun farkındayım. Bunu çözemezsek, toplumumuzun yarısını oluşturan kadınlarımızın potansiyelinden kalkınma yolunda yararlanamayız, bu potansiyeli gerçekleştiren toplumlarla yarışamayız.*
- *Dördüncüsü, çocuklarımıza çok erken yaşlarda deney yapmayı öğretmemiz lazım. Bilim, deney yapmakla öğrenilir, bunu unutmamak lazım. Ben Amerika'ya geldiğimde Türkiye eğitim ve teorik bilim açısından beni çok iyi yetiştirmişti. Fakat deney yapma konusunda eksikliklerim vardı. Bunu erken yaşlarda çoçuklarımıza öğretmemiz lazım. Bu alışkanlık haline gelmeli, yaparak öğrenilmelidir. Sadece okumakla buna sahip olamazsınız.*
- *Beşincisi, politika ve din bilime karıştırılıyor, bunları kesinlikle ayrı tutmak lazım. Politika ve din ile bilim kurumları amaç ve yöntem açısından önemli ölçüde biribirilerinden ayrışıyor. Bunları birbirine karıştırısanız bundan ilk önce bilim zarar görür, güvenilirliğini kaybeder, ilerleyemez, gelişemez.*
- *Altıncısı, bilim adamlarını din ve politikanın dışında tutumak lazım. Din ve politika bilim adamlarının işine karışırsa, sonuç bilimin ortadan kalkması olur. Nitekim, buna ibretlik en iyi örnek olarak, Uluğ Bey'in Semarkant'da kurduğu Gözlemevinin akibetini gösterbiliriz. Dini ve politik aşırılık, o zaman dünya çapında bir bilim merkezi haline gelmiş bu gözlemevinin tahrip olması ve oradaki bilim adamlarının dünyanın çeşitli yerlerine kaçıp gitmesiyle sonuçlandı. Bilim adamları da din ve inanç işlerine karışmasın. Çünkü toplumun büyük bir kısmını dışlar ve alçak görür algısı verir.*
- *Yedincisi, bilim adamlarına liyakata dayalı imkan sağlanmalıdır. Onları tayin etmek, terfi etmek için tek kriter liyakat olmalıdır. Mesela, benim çalıştığım Amerika'da dün yaptığına bakmazlar. Ben Nobel'i aldığımdan sonra yayına gönderdiğim ilk makalem reddedildi. Amerika'da çalışacaksınız, durmadan çalışacaksınız ve birşeyler bulacaksınız. Bunun ölçüsü budur. Ne bilim adamları dinler, ne de bilimsel faaliyetlere fon sağlayan Amerikan Sağlık Bakanlığı gibi kurumlar. O bakımdan, çalışmanıza devam etmeniz lazım. Devam etmezsek, desteklemezler, Nobel filan dinlemezler. Bilimle ilgili görevlere atamalarda da yine buna bakılır, dünyadan ve Amerika'dan en iyilerin bu görevlere getirilmesine çalışılıyor.*
- *Sekizincisi, insanlar bilim yapmaya başladıktan sonra onlara özgürlük vereceksiniz, şunu yap, bunu yap demeyeceksiniz. Bilim adamı özgürlük ister. Onların birşeye merakı olur ve onu takip eder ve o konuda ona özgürlük vermelisiniz. O, madem hayatını buna adamış, mutlaka insanlığa faydalı birşeyler yapacaktır. Bir sözle, bilim adamına kendi bilimsel hedeflerini özgürce belirleme ve bunu gerçekleştirme imkanı sağlanmalıdır.*
- *Dokuzuncusu, bütün bunların dışında benim kanaatimce bir Türk Türk Dünyası'na bir vefa borcu, bir sevgisi olmadan iyi bir bilim adamı olmaz. Ben bilime bir derece olarak kendi sorularımı cevaplandırmak için girdim. Kendi bilmediklerimi öğrenmek için girdim. Fakat, bilim yaparken, özellikle dış bir ülkede bilim yaparken, aklımda bir şeyi daima tuttum, hiç unutmadım; ben burada yalnız kendimi değil, Türk Milleti'ni temsil ediyorum diye düşündüm. Ve o bana hem güç verdi, hemde sorumluluk kattı. Ben her*

yaptığımda bundan ben ne alırım, Türk Milleti ne alır diye düşündüm. Ve bu benim için bir güç kaynağı olmuştur.

- *Son olarak, bildiğime göre, Türk Üniversiteler Birliği Türk Cumhuriyetleri üniversiteleri arasında öğrencilerin ve öğretim üyelerinin değişimini sağlamak ve Türk Dünyası'nda ortak öğretim alanı oluşturmak için çalışmalar yürütmektedir. Bunları iyi gelişmeler olarak görüyorum, Türk Dünyası'nda ortak bilimsel çalışmaları da kapsayacak şekilde daha da genişletilmesini arzu ediyorum ve Türk Cumhuriyetleri yöneticilerine bu faaliyetlere daha fazla bütçe ayrımalarını öneriyorum" (guvsam.istinye.edu.tr).*

KAYNAKÇA

Türk Devletleri Teşkilatı. (2024). Erişim: https://www.turkicstates.org/tr/turk-konseyi-hakkinda#:~:text=T%C3%BCrk%20Devletleri%20Te%C5%9Fkilat%C4%B1%20(eski%20ad%C4%B1yla,%C3%B6rg%C3%BCt%20olarak%202009%20y%C4%B1l%C4%B1nda%20kurulmu%C5%9Ftur.

Türk Devletleri Teşkilatı (TDT). (2024). Erişim: https://www.mfa.gov.tr/turk-konseyi.tr.mfa#:~:text=Kurulu%C5%9Fun%20Amac%C4%B1,ve%20%C3%A7ok%20tarafl%C4%B1%20%C3%A7er%C3%A7evede%20geli%C5%9Ftirmek.

Türk Dili Konuşan Ülkeler İşbirliği Konseyi. (2024). Erişim: https://ikadder.org/turk-dili-konusan-ulkeler-isbirligi-konseyi/

Türk Devletleri Teşkilatı Türk Üniversiteler Birliği. (2024). Erişim: http://www.turkunib.org/tr

25 Yıllık Tecrübenin Ardından Türk Keneşi Bünyesindeki Ülkelerde Ortak Kuruluşlar İlişkiler ve İş Birlikleri. (2024). Erişim: https://orasam.manas.edu.kg/rapor/02%20-%2025%20Yillik%20Tecrubenin%20Ardindan%20Turk%20Kene.pdf

Türk Keneşi Türk Üniversiteler Birliği. (2024). Erişim: https://ohu.edu.tr/orhun/sayfa/turkunib

Türk Devletleri Teşkilatı Türk Üniversiteler Birliği Rektörler Özel Toplantısı*Semerkant. (2024). Erişim: https://guvsam.istinye.edu.tr/sites/guvsam.istinye.edu.tr/files/docs/2023-06/G%C3%BCndeme%20Bak%C4%B1%C5%9F%20Say%C4%B1%2037.pdf

Türk Keneşi Türk Üniversiteler Birliği Orhun Süreci Hazırlık Toplantısı Gerçekleştirilmiştir. (2024). Erişim: https://turkicstates.org/tr/haberler/turk-kenesi-turk-universiteler-birligi-orhun-sureci-hazirlik-toplantisi-gerceklestirilmistir_1240

Semerkant'taki Türk Üniversiteler Birliği Toplantısına Katıldık. (2024). Erişim: https://afsu.edu.tr/semerkanttaki-turk-universiteler-birligi-toplantisina-katildik/

Türk Keneşi Türk Üniversiteler Birliği Toplantısı Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi'nde (KTMÜ) gerçekleştirildi. (2024). Erişim: https://turkicstates.org/tr/haberler/turk-kenesi-turk-universiteler-birligi-toplantisi-kirgizistan-turkiye-manas-universitesinde-ktmu-gerceklestirildi_1176

Türk Devletleri Teşkilatı – Türk Üniversiteler Birliği 6.Genel Kurul Toplantısı Gerçekleştirildi. (2024). Erişim: https://www.cumhuriyet.edu.tr/haber/11616-turk-devletleri-teskilati-turk-universiteler-birligi-6-genel-kurul-toplantisi-gerceklestirildi

Türk Konseyi Türk Üniversiteler Birliği 4. Genel Kurulu Ahmet Yesevi Üniversitesi Ev Sahipliğinde Yapıldı. (2024). Erişim:

https://www.turtep.edu.tr/index.php?sayfa=guncel_detay&hbr=1710.